

Z. Karvalics László A SZÉPSÉG GEOMETRIÁJA

 ligetmuhely.com/z-karvalics-laszlo-a-szepseg-geometriaja/

Az időtlen műalkotás csak akkor hozhat működésbe valamiféle polifóniát és kapcsolódhat össze külvilági dallamokkal, ha van saját, felismerhető és átélhető, autonóm belső szerkezete. Motívumokkal, kapcsolatok hálójával, bejárési utakkal, kontextusokkal, rímekkel, ellenpontokkal és térvizonyokkal.

A kép, amelyben gyönyörködni kezdünk, efféle jószág. A perspektívának a reneszánsz festéssel beköszönő rendje és élménye végeleáthatatlan körútra indítja az elméhez kapcsolt szemet, amely felfedezi és egyre többféleképpen veszi birtokba a látványt, mintázatokat keresve és jelentéseket fürkészsze a részletekben és az

egészben – még ha az pusztán csak egy puritán, keskeny szobabelső is.

A szemléltetést lerohanják a téglalap-forma variációi. Függetlenül a falakkal és a padlóval, meg az utcafronti ablakkal és a fűtőtesttel, vízszintesen pedig az oldalsó falnyílással és a vele párhuzamos asztaltetővel. Teljes téri domot azonban csak a két, egymással felelő ablak, valamint a radiátor és a kívülről érkező fényt felerősítő asztallap rajzol körül. A padlónak és a falnak ugyanis levágott a vége, s mivel a plafont sem látjuk, beszorulunk az ajtókeret alá: az egyik kitüntetett irány a „lefelé” lesz. S hiába kicsi a tér, valójában szinte minden téglalap „szétfolyó” rombuszá torzul a perspektíva pörölycsapásai alatt – hiába pihenhet meg olykor egy-egy illékony pillanatra a tekintet a négyzet-formákon, amelyet a szemközti ablak hat kazettájában és a szék ülőkéjében talál meg, valamint a két, majdnem hivalkodóan op-artos rácsmintán, a radiátorén és a falnyílásán.

zsigeri nyugtalanság

A látszatra tökéletes mértani rend mögött azonban másfajta feszültségforrás is munkál: az egyenesek itt-ott alig érzékelhetően elcsúsznak a síkjuktól. A brandenburgi mesteremberek nem színtették ki rendesen se a fűtőtestet, se a szemközti falon a dugalljat. Egészen enyhén csálé az asztal lába is. Nem olyasmit érzünk, mint Van Gogh három változatban megfestett *Hálószoba* (a katalógusokban: Szoba Arles-ban) című képe láttán, ahol minden egyenes kilép a síkból: noha az ágy meg a faliképek és néhány berendezési tárgy mellett ott is van asztal, szék és hat kazettás ablak, mégis fülledt, zsúfolt és széteső világban járunk. Roemers letisztult szobabelsője viszont zsigeri nyugtalanságot ébreszt: még az asztal és a szék alatti sötét foltokkal is, amelyekben akár Radnóti vadlibáinak „rozsdás, merev füvekre” ejtett árnyéka is felidéződhet a *Járkálj csak, halálraitélt!* című versből.

S hiába vannak kevesen, a tárgyak és a formák nemcsak felelnek egymással, hanem mesélni is kezdenek. A polgári szalonokból átmentett, szépen felrakott pasztellszínű tapéta fitymálva nézi az igénytelen asztalt és az inkább irodába illő széket. A két muskétás szemben: az ablak a fény, a radiátor a meleg hozója, s ha van pozitív pólus, akkor az a tőlünk legtávolabbi sík. A világosbarna mindent ural, de az egyetlen kék tárgy, a szék lecövekeli középre a tekintetet, megrajzolva a második kitüntetett irányt az ablaktól a szoba közepéig – és vissza.

Az a kék ülőfelület, a tér közepétől kicsit jobbra, kétségtelen az a súlypont. Mert ha a kép szól valamiről, akkor azokról, akik onnan most hiányoznak. A szoba, amelyik mostanra eszköztelenül megörökített fényírói műtárggyá lett, egykor ugyanis politikai foglyok családtagjait és látogatóit fogadta. Így abban a pillanatban, hogy életre keltjük szellemkép-szerűen ki-be járó, arctalan emberekkel, megnyitja számunkra a harmadik kitüntetett irányt: a széktől a bal oldali falon, az elhúzható rács mögött megnyíló ablak felé, ahol megtört tekintetek fürkészik rég látott szeretteik vonásait a fal túloldalán. Ha azt hittük, hogy „belül vagyunk”, az ablakon túl pedig a „kint”, akkor tévedtünk: félúton vagyunk, mert az igazi „bent”, az ott van balra. De a fogság burája itt, a két világ határán is ránk borul, sőt, ha kilépünk innen, kint is bent van: aki nem ül, az sem menekülhet.

A berlinihez hasonlíthatott a budapesti, meg a talán bukaresti látogatóhelyiség, a moszkvaitól nem remélünk ennyit. Fekete autók az utcán, diadalmas szalagcímek az újságokban. Elfüggönyözött ablakok. Egy szoba, két bútor, és rács a falon: Kelet-Európa a második világháború után. Megtiport sorsokkal, ahol „*semmiért vesztek el álmok / mint a zálogban hagyott ruhák.*” Amikor a képet nézzük, játsszuk le vagy képzeljük mellé az apjuk szabadon engedésére váró Sztevanovity-fivérek dalát, a *Volt egy táncot*. Mert ahogy az egykor érintettek „*börtönön, magányon, reményen át*” megőrzött kötődéseinek erejéből és emberi méltóságuk újraszerkeszthető szilánkjából múlttá lett a rettegés, úgy esztétizálja történelemmé a műalkotás is a hajdanvolt rémálmot. Amikor a kiszolgáltatottságra és szenvedésre kárhoztatottak „*már nem kérik senkin se számon / az elrabolt évek sorát*”, abban a ki nem törölhető, de túlélhető és feldolgozható fájdalom rezeg. Dallama is van: a vonósok közül kiindázik egy finom trombitahang a legvégén, mint amikor alakot ölt a megfoghatatlan. Aki olyankor egy kicsit sír, az meg is tisztul, és meg is ért valamit a világból, meg József Attilából is: „*Majd a kiontott vértócsa fakó lesz / s mosolyra fakaszt mind, ami ma bánt, / majd játszunk békés állatok gyanánt / és emlékezni s meghalni is jó lesz.*”